

אברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט)
 "זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת פינחס (באר"י) תשפ"ב • שנה ב' - גליון פ"ב • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

שב דנחמתיא

אתא

לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום (כה, ב).

מבואר בספרי הדרוש (עין ספר העיקרים מאמר ד פרק נא ד"ה ולפי; ספרנו כאן), כי מה שאליהו חי לעולם (עין מועד קטן כו.) הוא כי האדם מורכב מארבע יסודות - אש רוח מים עפר (עין רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ד ה"א), והמיתתה באה מפאת התגברות היסודות זה על זה, ומה שאליהו חי לעולם הוא בעבור שהשם יתברך זיכה אותו בהתמוגגות ארבעה יסודותיו - שיהיו ממוזגים בשוה ובמיצוץ.

ועל כן נאמר בפנחס זה אליהו (עין ליקוט בפרשתו רמז תשעא ד"ה רבי) הנני נותן לו את בריתי שלום, רצה לומר שלום היסודות - שלא יתגברו זה על זה, עד כאן תוכן דבריהם.

גליוני הש"ס

בבא בתרא קטו.

ואל בני ישראל וגו' איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו (כז, ח).

המניח בת נאמרה בו מיתה ואין בה העתקת חיותו כי ירושת הבת אינה בעיקר דין ירושה

בגמרא בבא בתרא (יטו), דרש רבי פנחס כי שכן דוד עם דכתיב (מלכים א' א, כא) 'והדד שמע במצרים כי שכן דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא, מפני מה בודד נאמרה בו 'שכיבה' וביואב נאמרה בו 'מיתה', דוד שהניח בן נאמרה בו 'שכיבה', יואב שלא הניח בן נאמרה בו 'מיתה'.

אדם המניח בן ותולדתו קיימת נחשב שהוא בעצמו בחיים

פירוש, דאם הניח בן אין חשוב מיתה - רק כאילו היה בעצמו בחיים, אחרי שיש התולדה שלו. ודוגמתו עבודה זרה (לא), רבי יוחנן דאקלע לפרוד (מקום של בר קפרא הוא נופטר בר קפרא. רש"י), אמר, כלום יש משנת בר קפרא. תנא ליה רבי תנחום דזמן פרוז, המפקיד יינו אצל עובד כוכבים מותר אפילו בשתיה, קרי עליה 'מקום שיפול העץ שם יהו' (קהלת א', ג), 'שם יהו' סלקא דעתך (שהוא ימצא שם, והא שכיב ליה. רש"י). אלא שם יהו פירוטו. פירוש, דלא בא להגיה - רק לפרש, דכיון דשם יהו פירוטו נחשב כאילו היה בעצמו שם בחיים, וקרינן ביה 'שם יהו', עיין שם ותבין.

ומעין זה עוד עבודה זרה (לה), כיון דאוקמיה קא מוקים - חשיב ליה כמאן דאיתא לאיסורא בעיניה. היינו דכיון שעושה פעולה עיקריית בהנפעל והנפעל קיים, חשוב כאילו היה הדבר בעצמו בעין שם, עיין שם. והכא נמי המוליד בן - דאין לך

פעולה עיקריית יותר מן ההולדה - והבן קיים נחשב כאילו הוא עצמו קיים.

וכזה תענית (ה), יעקב אבינו לא מת כו', מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. והיינו דכיון דזרעו בהכרח בחיים, דגמירי דלא כלה שבטא' (בבא בתרא קטו), לכן נחשב זה שגם הוא בחיים.

צריך שיהא בן כמותו דאל"כ נחשבת העדיפות למיתה

ואולם למאי דמסיק בבבא בתרא שם (קטו), דבעינן בן כמותו, לכאורה אין מציאות התולדה לבד הוא הגורם. ויש לומר, דאם אין הבן כמותו - אם כן ערך העודף אשר בו הרי אין לו תולדה ויש בו עניין המיתה, ולכן קרינן ביה מיתה משום הכי, ודו"ק.

המניח בן לירש חלקו נשאר חיותו

ואולם משמעות הגמרא שם דבעינן בן דייקא ולא בת, ושהטעם מפאת ירושה, דלפי שבבת הוא העברת נחלה (עין שם קטו) - לכן נחשב מיתה.

ואולי הטעם, על פי גמרא שם (ק"ה), אלא מאי 'חיו' (לעיל ד, לה) - שחיו בחלקם, עיין שם דחלק קרקע דארץ ישראל שיש לאדם - נקרא 'חיות', ולכן אם מניח בן לירש חלקו הרי זה שנשאר חיותו, ולכן לא מיקרי מיתה, ומה שאין כן בת דאין ירושתה לפי הסדר, דלפי הסדר ראוי שירש בן ולא בת (ראה שם קי), ותדע דהא כשיש בן אין הבת יורשת (שם), וירשת הבת היא שניה בהדרגה - אם אין בן (שם קטו), והוה ליה דילוג סדר הירושה, ואין ירושתה כפי עיקר עניין הירושה במדרגתו העצמית, וגם הבת מעברת הנחלה משבט לשבט (שם קטו), ולכן אין ירושת הבת שירשת חלקו נחשב העתקת החיות מאיש לאיש - ושרק נעתק לשיטלם שם מיתה, רק נחשב כקנין חדש לבת, והראשון כבר הלך לו ואינו, ולכן שפיר מיקרי מיתה, ודו"ק היטב מאוד.

אוצרות יוסף

מאמר דוד

ולפני אלעזר הכהן יעמד וגו' ועל-פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אותו וכל העדה (כז, כא).

לסנהדרין מזדיגת הכלל ישראל

כתבתי הלכה שלי כתבתי, שהסנהדרין היה מודריגתם מודריגת הכלל ישראל, והם עומדים במקום הכלל ישראל יחד, והבאתי שם לזה ראיות רבות מן הגמרא.

ואם כן, בהיות הסנהדרין עומדים במקום הכלל ישראל, הנה הם ממילא בחינת ספירת המלכות כמו הכלל ישראל שהם בחינת הספירה הזאת (עין זוה"ק בלק קצ"ג; שערי אורה שער א, ווארשא תרמ"ג דף טו). וביסמא (ע"ג) דרשו ז"ל 'וכל העדה' - זו סנהדרין [וזה אחת מן המקומות שהבאתי שם המורים על היות לסנהדרין מודריגת הכלל ישראל], ותואר 'כל העדה' היינו כלליות העדה, הנה הוא ממש כתואר 'כנסת ישראל'.

דכל זמן שהיו המתנות שניתנו על ידן קיימות - חשיב כאילו הן עצמם קיימים, ומה שנסתלקו מתנותיהן - נחשב שמתו הן עצמן או, ולכן כיון שהמתנות נסתלקו בירח אחד באדר - קרינן ביה ואזכירי את שלשת הרועים בירח אחד".
 ג בגמרא שם: ויזאב לא הניח בן, והכתיב (עזרא ח, ט) 'מבני יואב עובדיה בן יהואל', אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה.
 ד ראה גליוני הש"ס ברכות סב. ד"ה אבישי; שם עירובין כא. ד"ה הרבה; שם פסחים ז: ד"ה תוד"ה על.
 ה באוצרות יוסף שם האריך בראיות על היות הסנהדרין בספירת

ציונים לתורה

כלל לו

את הכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים (פח, ד).

אם תמיד של שחר קרב בדיעבד אחר ארבע שעות או הצות

הנה בגוף דין תמיד של שחר אם קרב בדיעבד אחר ארבע שעות כו', עיין בזה בירושלמי ברכות ריש פרשת תפלת השחר (פ"ד ה"א), עיין שם דאמר על אותה שעה העיד רבי יהודה בן בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. ומשמע לכאורה דאחר ארבע אין קרב אפילו בדיעבד, דהא מעשה דהתם דיעבד הוי, עיין שם היטב, והוי מיסתפקא להו מילתא שלא להקריבו עוד אפילו בשעה ארבע, ועל זה העיד להם רבי יהודה בן בבא דהוא קרב שפיר בשעה ארבע עדיין, ואם כן משמע דאחר ארבע על כל פנים אין קרב עוד אפילו בדיעבד.

ועיין סיפרי (בפרשתו פייסקא יב"ד"ה ואת), וז"ל: 'ואת הכבש השני תעשה בין הערבים', למה נאמר, לפי שהוא אומר (שמות כט, לט) 'את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים', הרי שלא הקריב של שחר שומע אני שלא יקריב בין הערבים, תלמוד לומר 'ואת הכבש השני תעשה בין הערבים', מגיד שאם לא הקריב בתמיד של שחר מקריב בתמיד של בין הערבים, עכ"ל הסיפרי.

ומשמע קצת לשון הסיפרי, דמקריב את התמיד של שחר עצמו בין הערבים אם לא הקריבו בשחר, דאם לא כן - הוה ליה למימר מגיד שאם לא הקריב 'תמיד' של שחר מקריב 'תמיד' של בין הערבים, ומדאמר 'בתמיד', דאות הב"ת יתירה, לכאורה משמע דהכי קאמרו, שאם לא הקריב את התמיד של שחר בזמן תמיד של שחר, מקריב אותו בזמן תמיד של בין הערבים, וזהו דאמר 'בתמיד של בין הערבים', והכוונה דמקריב תמיד של שחר בזמן תמיד של בין הערבים, ודו"ק.

וכך משמע גם כן התחלת דברי הסיפרי, דאמר הרי שלא הקריב של שחר שומע אני שלא יקריב בין הערבים, דלפי סיגנון הלשון הוה ליה למימר "של בין הערבים", כי היכא דאמר "של שחר", או הוה ליה להזכיר בשניהם רק הזמן לבד, והוה ליה למימר הרי שלא הקריב 'בשחר' שומע אני שלא יקריב 'בין הערבים', ועל כרחך משמע דהכי קאמרו, הרי שלא הקריב של שחר שומע אני שלא יקריבו עוד בין הערבים, תלמוד לומר כו'.
 ואולם קרא דמייתי על זה 'ואת הכבש השני תעשה בין הערבים', לכאורה הא אין מוקרא זה שום משמעות לרבווי הקרבת תמיד של שחר בזמן בין הערבים, דהא קרא רק בתמיד של בין הערבים מישתעי, ובאתי רק להעיר.

המלכות. אלא שמסיים שם: 'ועם כל זה אני אומר דברי אלה שהסנהדרין הם בחינת המלכות רק דרך אפשר, כי לא ראיתו עדיין באחד מספרי המקובלים. ועיניתו בקהלת יעקב (ערך 'סנהדרין'), וראיתו שכתב בשם הש"ת (תגלות אדם את קסט) דסנהדרין הם ביסוד, עיין שם, וראה עוד שם.
 ו רבינו בתחילת הכלל שם כתב: 'בברכות (סו) פליגי רבי יהודה ורבנן, דרבי יהודה סבירא ליה, דזמן הקרבת תמיד של שחר עד ארבע שעות, ורבנן סבירא להו עד חצות'.
 ז בירושלמי: 'בימי מלכות יון היו משלשין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני טללים, פעם אחת שישלשו להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני גדיים, באותה שעה האיר הקדוש ברוך הוא עיניהם ומצאו שני טללים מבוקרים בלישכת הטללים, על אותה שעה העיד וכו'.

בשבעה עשר בתמוז הבקעה העיר ירושלים והורבנה במשנת רבינו זי"ע

מתוך: אוצרות יוסף דרשות; מאמר לבנה; מאמר דוד; גילויי הש"ס ~

כל ירושלים נקרא 'מקדש'
ענין פירוש המשניות להרמב"ם (ראש השנה פ"ד מ"א), דכוליה ירושלים קרוי מקדש, וקצת ראייה מן המדרש, הובא בספר תניא (רבותי: סימן ה"ה גארה), וז"ל: כשבנה שלמה את בית המקדש, פתחו מלאכי השרת ואמרו ברוך אתה ד' בונה ירושלים, עכ"ל. ומוכח דירושלים ובית המקדש עניינם אחד.

ועיין מה שכתבתי על הגליון ראש השנה (ה. תוד"ה מה). ועיין רש"י סנהדרין (צד. ד"ה אבל), דכוליה ירושלים קרויה 'בית' ועלולים, עיין שם היטב, ועיין עוד ירושלמי מעשר שני (פ"ג ה"ו), אמרה תורה פרטהו במקדש כו', עיין שם דקורא לירושלים 'מקדש'.

בעונותינו לאחר החורבן אין המקום - ירושלים - גורם

ענין שו"ת מהר"ם פאדווה (סימן כ"ד ס"ה ר"ת), מה שכתב למהר"ם אלשקר: אם אתה אומר להרוס אני אומר לבנות, ולא אחוש שמועלתך יושב ברומם של עולם בירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו, כי אין המקום גורם כעת בעונותינו הרבים כו'.

בת קול מנהמת כיונה שהיא במלכות

בגמרא ברכות (ג), אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל כו', שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין העכו"ם כו'.

והוא עצמו סוד הכתוב (דמיה לא, יד) 'רחל מבכה על בניה' (עיין זוה"ק וארא סט; שם ויקרא כ), וכן הבת קול הזו המנהמת כיונה אמרה אוי לבנים כו' - בניס דייקא, כי בניה הן (שם), כטעם הכתוב הנ"ל 'רחל מבכה על בניה', וזהו שאמר שמעתי בת קול כו', כי גם בת קול עניינו במלכות - היות המלכות נקראת 'צור ישראל' ותבין בזה מדוע נקרא 'בת קול' ולא קול (עיין שו"ת הר"י סימן א), כי המלכות נקראת 'בת' (עיין זוה"ק נח סב; שם יתרו פה).

וזהו העניין שנכנס רבי יוסי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. כי כבר ידעת דירושלים היא בחינת מלכות, וזה סוד אומרם ז"ל (פסחים מ"ב), 'אִפְלֹאָה הַחֲרָבָה' (יחזקאל כ, ב) - בשעה שירושלים מלא צור חסר וכן להיפוך, כי כבר קדם (ראה) אוצרות יוסף מאמר דוד פיסקא קו) היות המלכות נקראת 'צור ישראל' (עיין זוה"ק פקודי רמט; עמק המלך שער ז פרק יח), ובסוד 'זה לעומת זה' (קהלת ז, יד; עיין זוה"ק כי תצא רע"מ פרפ; פרדס רמונים שער כה פרק א) - צור דאדום היא התנגדותה, וזהו סוד כשירושלים מלא צור חסר, וכן להיפוך (עיין זוה"ק פקודי רל; עין חיים שער מח פרק ג). ויש בעניין חורבן ירושלים זה כמה בחינות (עיין אלשיך תהלים עד, י"א ד"ה למה; קדושת לוי פ"ב מ"ה ד"ה ולא), וכולם בכלל סוד גלות השכינה. וזהו העניין שנכנס להתפלל לחורבה אחת מחורבות ירושלים. היינו שמעו בבחינתה בת קול (סוד המלכות) שמנהמת כיונה (גם כן סוד המלכות (עיין תיקו"ז תיקון ו; כב; שם תיקון כא גג)), ואומרת אוי לבנים כו', סוד 'רחל מבכה על בניה' וכו"ל.

שכביכול אין היחוד למעלה בשלמות עד שתהיה הגאולה במהרה בימינו אמן.

מעלתו של קהלת - שְׁמֵלָךְ במקום ספירת המלכות

והנה, הבנתי גם אני העני על פי סוד חכמי האמת הנ"ל - דירושלים הוא בחינת המלכות, דברי המדרש רבה קהלת (א, ב) על הכתוב (שם א, א), 'דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים', וז"ל: תני רבי שמעון בן יוחאי, אשרי מי שזכה למלוך במקום מלכות, להלן כתיב (דברים א, ד) 'אשר יושב בעתרות באדריעי', ברם הכא 'מלך בירושלים', במקום מלכות, עכ"ל המדרש.

ואינו מובן כלל, דמה הוא הזכות אם מולך במקום מלכות, הרי רוב המלכים ככולם הם מולכים ודרים בעיר המלוכה שלהם, ואין שייך לומר על זה 'אשרי מי שזכה' כו'. וגם, בוודאי לא יאמר התנא רבי שמעון בן יוחאי אשרי מי שזכה כו', כי אם על דבר שיש לו מעלה אלקיית וכמוכן, ואילו הדירה בעיר המלוכה הרי הוא רק מעלה אנושית בענין המדיני.

ואולם על פי סוד חכמי האמת הנ"ל מובן לכוון, כי בהיות ירושלים עיר הקודש בחינת ספירת המלכות, לכן אם המלוכה הוא בירושלים, אזי היא יותר אלקיית ויותר עצומה במעלה וכמוכן. וזהו שדייק רבי שמעון בן יוחאי דמדוהו ליה למכתב 'דברי קהלת בן דוד מלך ישראל', דמאי נפקא מינה אנה הוא דר - אם בירושלים או בעיר אחרת, ומדכתיב 'מלך בירושלים', מוכח דדבר זה היא מעלה בענין המלכות - אם הוא בירושלים, ולכן בא רבי שמעון בן יוחאי להודיע הטעם, שהטעם הוא מפאת היות ירושלים מקום המלכות - רוצה לומר שהוא בחינת ספירת המלכות, ודו"ק.

הפוגם בירושלים שהיא בחינת אם - מורה על פגם באמו

והנה כבר ידעת, כי ספירת המלכות נקראת 'אִמָּן של ישראל', ובהיות כי ירושלים היא בחינת המלכות, לכן תבין בזה גם כן אומרם ז"ל במגילה (כה), מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר 'הודע את ירושלים את תועבותיה' (יחזקאל טו, ב), אמר לו, עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, צא ובודק בתועבות אמן, בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול, עכ"ל הגמרא.

והעניין, כי כל הפוסל - במומו פוסל (עיין קידושין ע), ולכן בהיות דסבירא ליה לרבי אליעזר דקריאת 'הודע את ירושלים', הוא דבר הבלתי ראוי, לכן שפט שדו קדשו שיהיה חוזר אל הקורא. ועל כן בהיות לירושלים עניין 'אם', הדבר הזה חוזר אל הקורא, שצריך לפרסם ולהודיע תועבות אמנו, ולכן ציוה לבדוק אחריו זה, ובדקו ומצאו כו'.

לכ: שם קדושים פד. עין של"ה פרשת וצא א' (ז) שכל ארץ ישראל היא בחינת המלכות, שזהו בכלליות וזהו בפרטיות. וכמו שאמרנו (זוה"ק בלק כגז) גם כן, שנכנסת ישראל בכלל הם בחינת המלכות, ואם כן יוקשה גם כן - דמאי רבותיה דדוד המלך ע"ה שהיה מרכבת המלכות (עיין זוה"ק וירא צט; זוה"ק וישב סט), דבכלל ישראל הוא רק בכלליות, ואלו דוד היה זה בפרטיות. וכן ארץ ישראל כל הארץ בכללה היא בחינת המלכות, ואילו העיר ירושלים שבתוכה היא בפרטיות בחינת המלכות, ולכן תייחס לירושלים בחינת המלכות יותר מאל כל ארץ ישראל. וכן מה שאמרנו עוד **חכמי האמת** (עיין זוה"ק וישב רח; שערי אורה שער א דף ג) כי גם הבית המקדש הוא בבחינת המלכות, גם כן זה ענינו, שהבית המקדש הוא עוד בפרטיות יותר הבחינה הזאת מכל מקומות ירושלים. ויש על כל זה עוד טעם אחר, ועולה אל מכוון אחד עם הטעם האמור.

קדושת ירושלים בבניה היתה סגולה לאחדות ואהבה

הנה דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קכב, א-ג), 'שמחתי באומרים לי בית ד' נלך, עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים, ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחידו', ובירושלמי בבא קמא פרק מרובה (פ"ה ה"ו), 'כעיר שחבורה לה יחידו' - עיר שמחברת ישראל זה לזה.

והיינו, כי בירושלים היה דבר זה בסגולה בקדושת ירושלים - שאנשים שבה היו מחבורים ומאוחדים יחד והיו אוהבים זה לזה. ועל כל במשנה אבות (פ"ה מ"ה), לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאליך בירושלים, וכן בסנהדרין (א), כד רחמתך עזיזא - אפותיא דספסירא שכבינ, ואין שם צרות המקום בין אוהבים. וזהו טעמו דמאן דאמר בינא (ב) ובמגילה (כו), דלא נתחלקה ירושלים לשבטים. דזה נגד ענין האחדות דירושלים - שיהיו מחולקין לזה חלק זה ולזה חלק זה, וגם אשר יבא מעיר אחרת יהיה נחשב כזר, ועל כן לא נתחלקה כלל והיו כלם שוין בה - וגם הבא מעיר אחרת, ודו"ק.

ואולם, בירושלים היה רק כח החיבור לאנשים העומדים בה ולא לכלל ישראל, אבל בבית המקדש היה ענין החיבור לכלל ישראל בכל מקום שהם כנ"ל. וזהו שאמר דוד 'שמחתי באומרים לי בית ד' נלך' - שיתאחדו הכלל ישראל יחד, כי עד עתה 'עומדות היו רגלינו - רק - בשערך ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחידו', היינו דרך להעמיד בירושלים היה החיבור יחידו להיותם מאוחדים, ומה שאין כן עתה על ידי הבית המקדש יתאחדו כל ישראל יחד.

ירושלים ספירת המלכות

דע, כי על פי סוד חכמת האמת (עיין זוה"ק ויקרא רע"מ ז; תיקו"ז תיקון ו; כב) כי ירושלים עיר הקודש היא בחינת ספירת המלכות, וכי ספירת המלכות עצמה נקראת גם כן 'ירושלים' וכנודע בחכמה (עיין זוה"ק שלח קנב; שערי אורה דף יד), הנה ביארו בזה המקובלים ז"ל (עיין זוה"ק נשא קמ; של"ה תולדות אדם את רצא) ש"ס לענינת (ה), אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, מאי דכתיב (הושע יט, א) 'בקרבת קדוש ולא אבוא בעיר', אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן, אמר הקדוש ברוך הוא לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה, ומי איכא בירושלים של מעלה, אין, דכתיב (תהלים קכב, ג) 'ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחידו', עכ"ל הגמרא.

וביאר ז"ל, כי ירושלים שלמעלה רומז אל ספירת המלכות, וזהו אמר הקדוש ברוך הוא [דתואר 'הקדוש ברוך הוא' הוא בספירת התפארת כנודע (עיין תיקו"ז תיקון מז גפג)] - לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה,

(א) ראה **אוצרות יוסף** דרוש ו פיסקא ז: "... כתב המהר"ל מפרגא ז"ל (ניתוח עולם תניח השלום פרק ב ד"ה ובפרק), כי מה שנאסר לכל אחד להקריב בבמה בפני עצמו (עיין זבחים ק"ב) ויש לכולם רק בית אחד להקריב בו, דבר זה מחבר את הכלל ישראל יחד, ולכן כל הנודר ועושה לו תורה לעצמו, אשר גם התורה שיש לישראל - 'תורה אחת' יהיה לכה' (במדבר טו, ט) - גם כן מחברתם ומאחדתם, והוא נודר ועושה לו תורה בפני עצמו ומפריד עצמו מהכלל, לכן הוא כאילו בנה במה (עיין נדרים כב), וכמו שבש"ס חגיגה (כב) שרצו שם לומר שלא יהיו ישראל נפרדים זה מזה, אמרו שלא יאזכר כל אחד ואחד הולך ובונו במה לעצמו. כן כתב המהר"ל מפרגא ז"ל בכמה מקומות מספריו (עיין תענית פ"ק ד ד"ה ובפ"ק; חידושי אגדות נדרים שם ד"ה הנודר).

(ב) **המשך לשונו**: 'ואין מזה קושיא על מה שאמרנו (עיין זוה"ק בראשית

(א) הכוונה ליחוד תפארת ומלכות. (ד) כי 'שמחות ישראל... יצאות מסוד זיווג תפארת ומלכות (זוה"ק ויקרא ז: של"ה תולדות אדם את צג), ונקראים התפארת ומלכות מפאת זה אביהם ואמן של ישראל (עיין זוה"ק יתרו צ: עין חיים שער יא פרק ו ד"ה מעיקרא), היינו התפארת בחינת אב והמלכות בחינת אם, **אוצרות יוסף** מאמר לבנה פיסקא כג. וראה עוד שם פיסקא רא; מאמר דוד פיסקא לט; שם פיסקא קפ. (ה) וראה עוד מה שציינו רבינו בגילויי הש"ס ירושלמי מועד כר ד אות לז; שם אות קלב. (ו) ראה **אוצרות יוסף** מאמר לבנה פיסקא כג: ד"ע כי יקראו המקובלים (עיין זוה"ק וארא סט; שם ויקרא כ), ספירת המלכות עצמה בשם רחל ויאמרו שזה טעם הכתוב (דמיה לא, יד) 'רחל מבכה על בניה'...'

ידוע תדע

הרחבת הידיעות במשנתו של רבינו

'פינחס זה אליהו' (ילקוט רמז תשעא ד"ה רבי) - היכן מצינו סמך בש"ס שאליהו הנביא הוא פינחס בן אליעזר?

תשובה לידוע תדע! מפרשת בלק: מה הטעם שדוקא בתי נכסיות ובתי מדרשות לא חזרו לקללות? עיין אוצרות יוסף דרוש ו פיסקא כ-כא

ישנת חרמים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

לכבוד עורכי הגליון החשוב 'אברך' מתורת שה"ת הגרי"ע זצוק"ל, זכותו תגן עליכם ועלינו ועל כל ישראל.

הנה בגליון הקודם (פרשת בלק עמוד ב) הבאתם דבר חידוש מרבינו בענין זמן קריאת שמע, שכתב על המשנה בברכות (ט) "בענין הקורא מאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה", שכל זה הוא רק עד סוף שעה רביעית, שהוא עדיין זמן תפלה, אבל לאחר מכן הפסיד. ומביא לכך ראיה מירושלמי בראש השנה (פ"ד ה"ח): "שמעה ד' צדק' - זו קריאת שמע, 'קשיבה רנת' - זו רינון תורה, 'האזינה תפלת' - זו תפלה", ואם כן לאחר שעה רביעית שעבר זמן תפלה, הרי משכחת רינה אחר התפלה ולמה הקדימה הכתוב, אלא מאן שכל ענין קריאת שמע שהוא כאדם הקורא בתורה הוא רק עד סוף זמן תפלה. ולכאורה יש לדקדק בזה שרבינו סבר שלא הפסיד היינו שלא הפסיד מצות קריאת שמע בעונתה, ודלא כרוב הראשונים [ועיין עדת יעקב לכ"ק האדמו"ר מנובומוינסק זצ"ל ח"ק א סימן א אות ז שמבאר דברי הגמרא י: שלא הפסיד הברכות, שאין זה עיקר משמעות המשנה אלא כוונה שניה].

ולפי זה נמצא, שרבינו צעד בזה בעקבות כמה מן האחרונים שסברו שגם שעה רביעית היא עדיין בתוך זמן קריאת שמע מן התורה.

והנה הראשון שכתב כן הוא ה**לבוש** (סימן נח ט"ו) שכתב על מה שנפסק בשלחן ערוך שאפשר לומר ברכות קריאת שמע כל שעה רביעית: "שגם עד שם הוא קצת זמן קימה", וכן העתיק בשלחן ערוך הרב שם. אך במעדני יום טוב על הרא"ש (פ"א דברכות סי' י' אות ז') דחה טעם זה וכתב שגם בני מלכים אינם ישנים אלא עד שלש שעות, ולכן כתב טעם חדש שברכות קריאת שמע היא מתקנת חכמים והם הוסיפו להן שעה אחת. נמצא עכ"פ לפי הלבוש ושוע"ה שסברו בפשטות שזמן קריאת שמע נמשך עד סוף שעה רביעית.

ובספר **מילי דברכות** (:) מביא את האחרונים הנ"ל והוסיף לחדש, שמן התורה זמן קריאת שמע הוא עד סוף ארבע שעות, כי בני מלכים עומדים בגמר שלש שעות, ועד שעומדים ולובשין ורוחצים עצמם ונוטלים ידיהם הוא קרוב לשעה רביעית, וכשאמרו חז"ל שזמן קריאת שמע הוא עד סוף שלש שעות הוא מדרבנן שעשו סייג לתורה שעה אחת, ועל כן קרי לה לבוש "זמן קימה קצת", ועל כן לא הפסיד את הברכות.

ובספר **ישראל והזמנים** להגרי"ד הארפענעס שליט"א מביא את כל הדו"ד הנ"ל ומוסיף, כי לכאורה דבריו של בעל מילי דברכות הוא נגד כל הראשונים והאחרונים שסתמו דסוף זמן קריאת שמע מן התורה הוא בגמר שלש שעות של היום, אבל באמת גם בספר **אשל אברהם** להגה"ק מבוטשאטש (מהדו"ת סימן נח) מספקא ליה שמא מן התורה זמן קריאת שמע הוא עד ארבע שעות ורק מדרבנן הוא עד שלש שעות, או שמא מסרה התורה את הזמן לחכמים ולא היה בריא להו לחז"ל בין שעה שלישית לשעה רביעית אימתי הוא סוף זמן קריאת שמע.

ובעצם הענין לקרוא קריאת שמע עד סוף שעה רביעית, מביא שם מספר **שפתי חכמים** על מסכת ברכות (ה) בשם מפרשים שבדיעבד זמן קריאת שמע הוא עד שליש היום, וכן כתב **בדרך החיים** (דיני אונן) שזמן קימה הוא שליש היום.

ולכאורה נראה שרבינו סבר אף הוא שבדיעבד אפשר לקרוא קריאת שמע עד סוף השעה הרביעית, ומה שאמרו במשנה שהוא 'קקורא בתורה' יתכן שהכוונה על פי דברי רבינו שהבאתם עוד בגליון הנ"ל על פי החרדים ש"הואיל וקריאת שמע עיקרה לשינון ולימוד, לכן לימוד תורה זמנו תמיד ושייך השלמה", ולולא ענין הקדמת רנה לתפלה היה אפשר להשלים מצות קריאת שמע בעונתה כל היום, אך כיון שהקדימה הפסוק רנה לתפלה מוכרח הדבר שאחרי שעה רביעית כבר הפסיד מצות קריאת שמע כראוי, וכלשון הקרבן העדה שציין רבינו: "שמעה ה' צדק - זו קריאת שמע. כשקורא אותה בזמנה ואז נקראת צדק, ואם לא קרא עד שעה ד', אף זה יקשיב ה' כדתנן פרק קמא דברכות, ואחר כך שמעה תפלתה דתפלה זמנה עד ד' שעות".

כאמור, כל הנ"ל כתבתי כתלמיד הון לפני רבותיו, ואם שגיתי בהבנת דברי רבינו ושאר האחרונים, אבקש מלומדי הגליון לתקן ולהעיר כדרכה של תורה.

בברכת הצלחה בהמשך דרככם לזיכוי הרבים
נתאל רוטמן, בית שמש יצ"ו

שר המסכים (י)

מכתבי הסכמה וברכה שכתב רבינו זי"ע לספרים שיצאו לאור בימיו

ספר בני אברהם^א

ב"ה, היות שיש לי הסכמות מגאוני וצדיקי הדור שיחי ומבקשים מאוהבי התורה"ק שיקנו הספר, אך יען שהוצאות הדפוס קעת עלה למעלה ראש, ואין בכחי להדפיס נוסח כל הסכמות, על כן דפסתי רק נוסח הסכמה אחת וחתימת כל הגדולים הצדיקים שיחי, ואני מבקש מהם ומטיבם שיסלחו לי על זה, וההכרח לא יגונה, ובפרט כי כל הסכמות המה שפה אחת ודברים אחדים בשבח הספר.

ב"ה.

כן בא לפני כבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי כו' וירא ה' כש"ת מו"ה יודל מערקער דומו"ץ בק"ק זייבוש יע"א, אתא ואייתי מתניתינן בידיה, המה חדושו ולקוטיו על הלכות שחיטה שסידר כמה דינים חדשים בסדר נכון ופלפל בהם בטעם ובסברא ישרה. וגם עוד עניינים מועילים בפלפול, בלקוטי סדר מועד ובדרושי מועדים, בדברים נכוחים וישרים, ורצונו להעלותם על מזבח הדפוס לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל. ויען שהרב הנ"ל נודע לי מכמה שנים שלמד אצלי וטיילתי עמו ארוכות וקצרות בשדה התלמוד והפוסקים בכמה וכמה עניינים שונים, וניכר לי לתלמיד חכם מופלג וחריף ולבעל הוראה מוסמך, לכן אמרתי להיות ידי תכון עמו לעלות בהסכמה עמדתו להוציא לאור חיבורו, ואקוה כי יתענגו בו אוהבי תורה ושוחררי תושיה, ונוצר תאנה יאכל פריה. וכל המסייע עמו לקנותו בכסף מלא, יתברך ממעון הברכות בשפעת הצלחות, ומצוה גדולה להחזיק בידו לספחיהו אל אחת הכהונות בערי ישראל לשום משרת מו"ץ על שכמו,

שיוכל לפרנס בני ביתו בריווח ובכבוד, כי הוא ראוי לאותו איצטלא כאחד המורים המובהקים והמפורסמים מערי הגדולים, כי למד ושנה הרבה ובקי ורגיל בהוראה, ועל כן נאמר "עץ חיים הוא למחזיקים בו".

כה דברי המדבר למען כבוד התורה ולומדיה,

באתי על החתום יום ה' כ"ג למנין בני ישראל תרע"ג, פה בראדי

הק' אברהם מענדל שטיינבערג

אבדק"ק הנ"ל

הק' שלום טויב אבדק"ק פמארן, חתן הקדוש שליט"א מסאסוב

הק' אברהם יוסף איגרא, אבדק"ק זיאלין

הק' יעקב אריה בק"ק קארלסבאד בהרה"צ מטריסק

הק' אהרן מנחם מענדל גוטערמאן, חונה פה ראדזינין וכעת בק"ב (בקארלסבאד)

הק' יוסף ענגיל, חונה פה ק"ק קראקא

הק' שלמה הכהן אראנסאהן, החונה בק"ק קיוב ברוסיא

הק' משה שמואל גלאזנער, אבדק"ק קלויזענבערג והגליל

הק' נחום אהרן אבדק"ק מאגרוב בהרה"צ שליט"א, המכונה רוקח

הק' יהושע פנחס באמבאך, האבד"ק אשפיצין

הק' שמואל ענגעל, חונה פ"ק ראדמישלא

הק' חיים זאב ראזענבלום, חונה פ"ק יאווארזאנא

הק' חנוך הענין, חונה פה גור

הק' יוסף ליב סופר, רב אב"ד דק"ק פאקש

הק' אהרן ה"ש (=הלברשטאם), פה ביאלא

הק' אברהם צבי פריעדמאן, ריש מתיבתא פה צאנז

הק' יצחק ישעיה הלברשטאם בההצ"ק מצאנז זצ"ל

הק' שמוען בצלאל גיימאן, מח"ס ילקוט הרועים ב"ח וס' משיב נפש על מסכת פסחים

(א) חיבור הגה"ח רבי יהודה מערקער ז"ל מו"צ דק"ק זייבוש ותלמודו של הגאון בעל מחזה אברהם זצ"ל אבדק"ק בראד. הרב המחבר גם צירף חידושים מאחיו הגדול הגה"ח ר' חנוך ז"ל. את שם הספר קרא 'בני אברהם' - על שאנו להבחין בני אברהם אנונו, הוא אביו הרב הגדול מוה"ר אברהם מערקער. בן הצדיק המפורסם ר' יצחק אייזיק שו"ב זצ"ל מק"ק קראקא.

בן של בוצינא קדישא חסידא ופרישר ר' שמעון זצ"ל שהעמיד בית הכנסת בקארואאנק במדינת פולין, נכד הב"ח. הרבנים הגאונים, ובתוכם רבינו, נתנו הסכמות לספר, אך עקב אריות המכתבים והוצאות הדפוסה, לא הדפיס המחבר את ההסכמות ככתבם וכלשונם, אלא צירף חתימתם להסכמת רבו הגאון בעל מחזה אברהם זצ"ל.

שבת הצדיקים שמתפללים על המטר שהם חיבור שמים וארץ

בגמרא כתובות (ה), דרשו אקרא (תהלים יט ב) 'ומעשה ידיו מגיד הרקיע', ומעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד - הרקיע, ומאי ניהו - מטר, ופירש רש"י (ד"ה הכ), שמתפללים ויורד מטר. ולכאורה, אטו אין הצדיקים פועלים שום חידוש ונס אחר בתפלותיהם רק עניין המטר, והלא כל דברי חכמינו ז"ל מלאים מנסי התנאים והאמוראים שנעשו להם בכל העניינים, ואם כן הרי כל דבר שנעשה בו נס מודיע מעשה הצדיקים - לאו דווקא הרקיע.

ואולם תבין, כי עניין המטר - היינו חיבור השמים והארץ (עין שושן סודות דף יא: ד"ה וראוי) - הנה הוא כל מעשה הצדיקים בכל מעשיהם, ומפאת זה נקראים בשם זה 'צדיקים', כי כן היסוד - המחבר תפארת ומלכות (עין זוה"ק בראשית לא), כי הוא מושך השפע מתפארת ונותנו למלכות - נקרא גם כן 'סוד צדיק' (שם משפטים קטז). ועל כן זה גם כן עניין צדיק דלתתא להמשיך השפע משמים אל הארץ, והשפע הנשפע משמים אל הארץ הנה הוא הגשם. ועל כן הצדיקים בהמשיכם המטר בתפלותיהם הנה הוא עניין המטר בפועל, ובשאר עבודותיהם הנה הוא באיכות המשכת שפע השמים אל הארץ.

האם יש לאסור ביום טוב הבערת הנייר לעישון הטיטון - דאינה שוה לכל נפש

בגמרא כתובות (ט), אלא מעתה, מותר לעשות מומר ביום טוב, דמתוך שהותרה הבערה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. אמר ליה, עליך אמר קרא (שמות יב, טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש', דבר השווה לכל נפש. וברש"י (ד"ה עליון), אבל מוגמר אינו אלא למפונקים.

עין שו"ת מהרי"ל (סימן קסו ד"ה אבל), שכתב: וכן נראה בעיני איסור גמור שמחממים יהודים בית החורף ביום טוב של פסח אף כי לפעמים אין קור גדול כל כך, דמדימנא ליה למוגמר ולמרחץ דהוי איסור דאורייתא, דאינן שוה לכל נפש אלא למעונגים, עכ"ל.

ושמעתי בשם הרב הצדיק מהו' יחזקאל האלבערשטאם ז"ל משינאווא, שהיה נזהר ביום טוב בעישון טיטון (סאבאק), שדרך אנשי מעשה ההדליק חתיכת נייר בשלהבת נר חלב וממנו מדליקין הטיטון, ואין מדליקין בשלהבת עצמו מחשש בליעת חלב. ושמעתי על הצדיק הנ"ל ז"ל שבים טוב לא היה עושה כן, משום דכיון דמעיקר הדין מותר להדליק בנר עצמו - הוה ליה הבערת הנייר שלא לצורך, עד כאן שמעתי.²

ויש לומר, דכיון דהוא חושש לדבר, ולולי הבערת הנייר לא יעשן ולא יהנה - הוה ליה הבערת הנייר לצורך. ואולם יש לדון, דסוף סוף הבערת הנייר הא אינה שוה לכל נפש - רק לחסידים ואנשי מעשה המחמירים על עצמן ביותר. אולם כיון דגוף ההנאה היא שוה לכל נפש, אף דהבערת הנייר אינה שוה, נראה שפיר דחשוב שוה, ועדיף עוד מצבי דכתובות (שם),³ ודו"ק.

אין מקום להחמיר לא להדליק טיטון מנר של חלב וגוף חומרא הנ"ל, וודאי אין לה שום מקום לכאורה מדינא, דוודאי דהאש שורף את החלב הנבלע בו, ואי אפשר שתלך הבליעה דרך אש.

ועיין ר"ש כלים (פ"ד מ"ד ד"ה תניא): תניא בתוספתא (כלים בבא קמא פ"ג ה"ו), כלי חרס מאימית מקבלים טומאה כו' - משיצרפו בכבשן, צרפן אפילו בגפת טמא - אינו חושש שמא מיצה משקין לתוכו. פירוש, גפת הוא פסולת של זתים, ורגילים היו להסיק התנור בגפת כו', ואם גפת זה הוא מזיתים טמאים, לא חיישינן שמא מכח האש יצא השמן מן הגפת ומיצה לתוך הקדירות ונטמאו, דהא לא מקבלי טומאה עד גמור צירופן, וכבר כלה השמן באש, עכ"ל. הרי דהאש שורף שמן הנבלע בתוכו, והכי נמי בחלב, וזה פשוט.

נקיבה ענינה דין ולכן גדל ענינה במחשבת הבריאה שהוא גם כן דין

עין תענית (ט), דרבי אליעזר סבירא ליה דענינים מלמטן, ורבי יהושע סבירא ליה דענינים מלמעלן. ועיין ירושלמי תענית (פ"א ה"ג), אמר רבי לוי, המים העליונים זכרים והתחתונים נקיבות כו'. ועל כן מאן דאמר ענינים מלמטן - ענינו דין, דנדעד דנוקבא ענינה דין, וכמבואר ברמב"ן על התורה פרשת יתרו (כ. ח. ד"ה ובמדרשו), בענין 'זכור' ו'שמור', ולמאן דאמר ענינים מלמעלן - ענינו חסד, דדכר ענינו חסד, וכמבואר ברמב"ן שם.

ועל כן הנקיבה גם כן יוגדל ענינה במחשבת הבריאה יותר מבמעשה הבריאה, עיין כתובות (ח), מתחלה עלה במחשבה לברוא שנים (זכר ונקיבה, כל אחד בפני עצמו), ולבסוף לא נברא אלא אחד (הזכר לבד, והנקיבה נלקחה אחת מצלעותיו) כו'. וזהו גם כן מפאת היות ענין הנקיבה דין, ולכן יוגדל ענינה במחשבת הבריאה - דהיא גם כן מדת הדין (עין ב"ר יב, טו; רש"י פרשת בראשית א, א ד"ה ברא, מה שאין כן במעשה הבריאה - דנשתתף בו מדת החסד והוקדם למדת הדין, כטעם 'ביום עשות ד' אלקים ארץ ושמים' (בראשית ב, ד) - 'שם הויה קדום לשם אלקים', לכן גם כן הנקיבה טפילה בו אל הזכר, ונברא רק הזכר, והנקיבה נלקחה אחת מצלעותיו.

מזבח מחבב כנסת ישראל להקב"ה והמגרש שעושה להיפך המזבח בוכה

בגמרא גיטין (ג), אמר רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעוות.

נראה הטעם פשוט, על פי גמרא כתובות (ה), דמזבח מחבב את ישראל לאביהן שבשמים, עיין שם ברש"י (ד"ה מחבב). ונודע (עין זוה"ק משפטים ר"מ קיד; פסחים פז. וברש"י ד"ה בימי), דכנסת ישראל והקדוש ברוך הוא מכוונים בכתובים אשה ובעל, וכמו שכתוב (ישעיה סב, ה) 'כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך', וכן בכתובים רבים (ראה שם נד, ו; ירמיה ג, א). ולכן כיון שפעולת המזבח הוא לחבב כנסת ישראל להקדוש ברוך הוא - היינו אשה לבעלה, וזה עושה ההיפוך, לכן הוא מוריד עליו דמעוות.

וזהו רק בזיווג ראשון (עין גיטין שם), כי זיווג שני אין לו דמיון בחיבת כנסת ישראל להקדוש ברוך הוא, כי כנסת ישראל הם האומה הראשונה שבחרם הוא יתברך לחלקו, והם חלקו עדי עד נצח.

ועיין שו"ת חוט המשולש (טור א סימן נד ד"ה חזינא) דכתב: וטעמא דמדבחה קבכי, משום דרחמנא שוויא למדבחה למיפק מיניה לעלמא שלמא וקיומא, והאי גברא דעבד קרבא עם אנתתיה ואחרביה לביתיה, עביד למדבחה מילתא דהיא פליגא אדידיה, ולפום הא בכי כו', עכ"ל ז"ל. ודידן עדיף.

לכל נפש הכי נמי דאסור למשחטיה. אמר ליה, אנא דבר הצורך לכל נפש קאמינא, צבי - צריך לכל נפש הוא. (ד) שם הויה הוא חסד, כמבואר בזה"ק פנחס ר"מ רכג, ושם אלקים מבואר שם אחרי מות סה. הוא מדת הדין. (ה) תרגום ללש"ק: והטעם שהמזבח בוכה, משום שהקב"ה עשה את המזבח כדי שיצא ממנו שלום וחיים, והאיש הזה שעשה מלחמה עם אשתו והחריב את ביתו, עשה למזבח דבר שהוא חולק עליו, ולכן הוא בוכה.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד חברה 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות: טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com